

Onveilige situaties voorkomen

Veilige school voor leerkrachten

Veiligheid, je veilig voelen, is een belangrijk thema op scholen. In de eerste plaats voor kinderen, maar ook voor medewerkers. Hoe zit het met de veiligheid van de leerkracht met betrekking tot ouders?

TEKST PETER DE VRIES

Er is zelfs een orgaan voor veiligheid op scholen: het Adviespunt School & Veiligheid. Dit Adviespunt staat 'onderwijsprofessionals met vragen over sociale veiligheid met raad en daad terzijde' (www.schoolenveiligheid.nl). Terecht, want onveiligheid kan onmenselijke vormen aannemen en traumatiserend zijn. Onveiligheid kan gaan over pesten, grensoverschrijdend gedrag op seksueel gebied, intimidatie, agressie, enzovoort. Maar ook over de relatie tussen de leerkracht en ouders. Leerkrachten kunnen zich namelijk nogal onveilig voelen door het gedrag van sommige ouders.

AGRESSIE OP SCHOOL

Onderzoek laat zien dat de verhouding tussen school en ouders dikwijls onder spanning staat. Gaikhorst (2014) constateert dat leerkrachten vooral moeilijkheden ondervinden met hoogopgeleide ouders of ouders met andere etnische achtergronden, met name startende leerkrachten in een stedelijke

context. In sommige situaties worden leerkrachten bedreigd door ouders. Voorkomende vormen van bedreiging zijn bijvoorbeeld fysiek (slaan, schoppen, enzovoort) en verbaal (zoals schelden en schreeuwen). Zo kopt het *Belgisch Nieuwsblad* op 3 april jongstleden: *Leerkrachten leggen werk neer na fysieke agressie tegen collega: 'Ouders mogen school niet meer in'*. Een leerkracht werd fysiek en verbaal aangevallen door een ouder en is daardoor enkele dagen arbeidsongeschikt. En de meesten van ons herinneren zich wellicht het incident van een aantal jaren geleden op een basisschool in Grootebroek, waarbij een vader van een leerling uit groep 8 met zijn auto de school binnenreed tijdens het afscheid van groep 8 (*De Telegraaf*, 3 juli 2020). Vreselijke en vaak traumatiserende situaties. In een onveilige situatie lopen personen (zaken of dingen) kans op beschadiging. Als je bijvoorbeeld wordt getrapt, kun je een wond oplopen. De emotionele beschadiging door zo'n trap is waarschijnlijk nog heftiger, omdat je bijvoorbeeld bang wordt voor de dader vanwege zijn

Wees aan de voorkant volstrekt helder (bijvoorbeeld tijdens het startgesprek) dat je communicatie met en over emoties alleen mondeling wilt voeren

onvoorspelbaarheid en agressieve opstelling. Een dergelijke emotionele beschadiging kun je ook op andere manieren oplossen.

TWEE VORMEN VAN ONVEILIGHEID

Er zijn ook twee andere vormen van onveiligheid bloot te leggen: 'emo-mails' en anonieme onderzoeken. Hoe ga je daar als leerkracht het beste mee om?

1. EMO-MAILS

Als leerkracht heb je er bijvoorbeeld een lange dag opzitten en opeens verschijnt in je mailbox, misschien op je smartphone, een boze mail van een ouder. In heftige bewoordingen krijg je ervan langs, omdat je een kind niet goed zou hebben behandeld. Als de ernst van de boodschap waar zou zijn, dan ben je als leerkracht kennelijk niet veel waard en een slechte pedagoog. Een leerkracht van groep 8 vertelde dat hij de rolverdeling van de eindmusical op de laatste dag voor de meivakantie aan de kinderen vertelt en dan bewust zijn schoolmail tijdens de vakantie niet leest. 'Ouders konden woest zijn, omdat hun kind niet de hoofdrol had gekregen of vanwege een andere rol die ouders zelf hadden toebedeeld aan hun kind. Ouders zijn soms echt veel te grof. Na twee weken meivakantie zijn

de gemoederen vaak weer bedaard en sinds ik het de laatste dag voor de meivakantie bekendmaak, is het wel wat rustiger geworden.' Van dergelijke situaties kun je wakker liggen. Je stapt de volgende ochtend meteen naar de directeur en hebt een goed gesprek met de intern begeleider. Met zinnen als: 'Deze ouder moet je niet helemaal serieus nemen' of: 'Maak maar een afspraak, want deze ouder is gewoon bezorgd en als je met haar praat, valt het allemaal wel mee' moet je het soms doen. Maar het knaagt wel en de relatie met deze ouder is toch (enigszins) verstoord. En dat is logisch, want als leerkracht verdien je een respectvolle behandeling, ook door ouders. Goedbedoeld kwetsen, is niet recht te praten. Wat kan je doen om deze vorm van emotionele beschadiging en onveiligheid via berichten te bestrijden en zelfs te voorkomen?

ZET IN OP PREVENTIE

Ook hier geldt het oude spreekwoord: voorkomen is beter dan genezen. Wees aan de voorkant volstrekt helder (bijvoorbeeld tijdens het startgesprek) dat je communicatie met en

In een onveilige situatie lopen personen kans op beschadiging

Als een leerkracht door ouders met respect wordt behandeld, komt dat het kind ten goede

over emoties alleen mondeling wilt voeren. Omdat je weet dat 'emo-mails' (of emotionele berichten via tools voor oudercommunicatie) schadelijk zijn voor jou als leerkracht, voor de ouder zelf (je krijgt al gauw een verkeerd beeld van de ouder), maar ook voor de samenwerkingsrelatie mét ouders, en dus is het uiteindelijk schadelijk voor het kind (De Vries, 2022). Jij hebt de keus om berichten niet helemaal te lezen en daardoor ouders en (vooral ook jezelf) met alle emoties recht te doen. Gooi daarom bij de boze of beledigende eerste 'emo-zin' het bericht meteen weg (niet verder lezen dus!) en zoek mondeling (!) contact met de ouder. Vertel dat je een gesprek wilt en dat je het bericht ook niet verder hebt gelezen, juist om het contact goed te houden. Je zult zien dat ouders hier wellicht aan moeten wennen en misschien zelfs even

Doe
alleen iets met
opmerkingen waar
je echt wat mee
kunt

boos worden, maar dat dit het contact en de samenwerking aanmerkelijk verbetert. Want op deze manier weten ouders dat boze berichten aan jou sturen geen zin heeft. Het vraagt enorme zelfbeheersing om je nieuwsgierigheid te bedwingen wat er in de mail staat. Maar het resultaat is zeer positief, omdat je dergelijke rottigheid niet meer leest en later ook niet meer krijgt. 'Maar,' zeggen sommige leerkrachten, 'als ik het lees, kan ik me vast voorbereiden op een gesprek.' Dat is slechts ten dele waar, want vaak (misschien wel meestal) is de boodschap in een gesprek veel genuanceerder en ondertussen is er wel schade ontstaan en heb je misschien een slapeloze nacht gehad. Jij bent in staat om 'emo-mails' te stoppen, omdat je met respect behandeld wilt worden. En dát komt het kind werkelijk ten goede!

SCHOOLBREED VERWACHTINGEN COMMUNICEREN

Natuurlijk helpt het en is het beter om dit schoolbreed op te pakken zodat er een cultuur van veiligheid ontstaat op school. Door bijvoorbeeld aan de voorkant (op de website, in een nieuwsbrief) de volgende tekst te gebruiken (deze kun je aan je schoolleider geven):

COMMUNICATIE OVER BELANGRIJKE ZAKEN

Wij beseffen hoe bijzonder het is dat u uw kinderen aan ons toevertrouwt. We doen ons best uw kind optimaal te laten ontwikkelen. Maar soms hebt u andere verwachtingen dan wij waar kunnen maken of schatten wij zaken anders in. Dat kan wel eens boosheid of misschien verdriet bij u oproepen. Het gaat immers om uw kind. Dit vraagt om zorgvuldige en respectvolle communicatie. Emoties communiceren in bijvoorbeeld een mail kan allerlei ongewilde effecten geven.

Voor u, maar ook voor ons. En daar wordt uw kind nooit beter van. We vinden het daarom belangrijk om over gevoelige zaken samen te praten en niet te schrijven. We willen u daarom vragen om tijdig een gesprek aan te vragen wanneer u iets dwarszit. Altijd eerst bij de leerkracht en als u er samen niet uitkomt bij de schoolleiding.

2. ANONIEME ONDERZOEKEN

Maar er is nog een vorm van onveiligheid die zichtbaar gemaakt moet worden, een vorm van onveiligheid waardoor leerkrachten zich enorm kwetsbaar kunnen voelen en emotioneel beschadigd kunnen raken: anonieme onderzoeken onder ouders.

FORSE EMOTIONELE SCHADE

Op basisschool De Zonnewijzer [de naam van de school is willekeurig gekozen, de casus is waargebeurd] is er onrust onder de ouders. De populatie ouders bestaat uit voornamelijk hoogopgeleide ouders die verbaal en schriftelijk stevig over kunnen komen. De schoolleiding en leerkrachten krijgen er niet goed de vinger achter en er komen ook steeds vaker klachten binnen bij de bestuurder. Deze wil het grondig aanpakken en stelt een onderzoek in door een gerenommeerd onderzoeksbureau dat ouders een vragenlijst toestuurt waarin ze aan kunnen geven wat niet goed gaat en wat beter kan op de school. Dit gebeurt anoniem, want ouders moeten vrijuit kunnen schrijven. Gevolg? Een groot gevoel van onveiligheid onder de medewerkers, want ouders kunnen losgaan. Er ontstaat forse emotionele schade door angst en onzekerheid. Toelichting en uitleg bij opmerkingen van ouders is niet mogelijk, want de bestuurder weet niet welke ouder welke opmerking heeft gemaakt. Niks veilige school!

Hetzelfde geldt voor anonieme oudertevredenheidsonderzoeken (De Vries, 2021). Bedoeld om de kwaliteit met ouders te evalueren, is het verworpen tot een systeem van anoniem beoordelen. Natuurlijk zijn er situaties waarin een ouder iets vertrouwelijks kwijt moet, omdat de onveiligheid te groot is om iets met jou of de schoolleider te bespreken, bijvoorbeeld vanwege onbegrip, geen gehoor of intimidatie. Maar daarvoor heeft elke school

een vertrouwenspersoon, die terechte 'veiligheidsklep' hebben we namelijk al ingebouwd. In alle andere gevallen ligt er een belangrijke verantwoordelijkheid bij de ouder die zaken wil aankaarten om dat in alle openheid te doen, waarbij jij als leerkracht uit kunt leggen waarom jij bijvoorbeeld tot bepaalde keuzes kwam. En waarbij een ouder ook op zijn of haar eigen rol kan reflecteren. Dat bevordert een open en veilige schoolcultuur.

WAT KUN JE MET ANONIEME ONDERZOEKEN?

Natuurlijk ligt het wel of niet afnemen van dergelijke onderzoeken en metingen buiten jouw invloedssfeer, daar ga je als leerkracht immers niet over, en vaak ook niet de schoolleider. Je enige invloed in de organisatie is het (blijven) aankaarten hoe onveilig dit voor je kan zijn. Neem je verder voor alleen iets te doen met opmerkingen waar je echt iets mee kunt en communiceer zoveel mogelijk met ouders dat je altijd open wilt staan voor alle mondelinge feedback. De school is een waar-dengedreven gemeenschap waar kinderen pas tot hun recht komen wanneer iedereen zich veilig voelt, ook jij als leerkracht. De school is geen Bol.com waar je zelloze pakketjes en onbekende leveranciers mag beoordelen. Onderwijs gedijt alleen maar wanneer dit geënt is op waardevolle en respectvolle relaties waarin je als leerkracht niet alleen samen verantwoordelijk bent met de ouders, maar waarin iedereen zich bovendien voor elkaar verantwoordelijk voelt. Waar ouders zich dus ook verantwoordelijk voelen voor jÓuw welzijn, zodat jij goed kunt functioneren in het belang van hun kind.

De literatuurlijst is te vinden op:
www.jsw.nl/artikelen

PETER DE VRIES

is expert en onderzoeker
ouderbetrokkenheid en
netwerklid van JSW

Neem nu een (schoolteam) abonnement op JSW

Ontvang
tijdelijk de 4 door
Martin Bootsma
getipte boeken
(t.w.v. €79,95)
cadeau!

JSW

De 'Lezen' special van JSW staat in het teken van het leesonderwijs op de basisschool (en in de opleiding) en belicht alle aspecten, van kennisopbouw, goed practises, leesplezier tot leesbegrip en literaire gesprekken. Gasthoofdredacteur van dit nummer is Martin Bootsma, teamleider op de Alan Turingsschool in Amsterdam, auteur en meesterlezer. Neem nu meteen een abonnement op JSW, dan ontvang je daarbij een gratis boekenpakket met 4 prachtige kinderboeken, samengesteld door Martin.

Meer weten?

Ga naar jsw.nl of bel 088-2266692